

MAGYAR APRÓSÁGOK.

Nagy városba érkezni nagy érzés. S talán az egyetlen örökké ifjú az ember életében. A rút vénség elkoptat sok mindent; legalább így mondjuk; mert voltaképen az az igazság, hogy mi koptunk el. A tavaszi vasárnapreggel ma is olyan fényes és ünnepi, a milyen tizenhatéves korunkban volt; csak mi váltunk szürkévé, s csak bennünk lakozik a hétköznapióság. Vérünk meghiggadt. Még az igen erős hatások is másképp érintenek, mint egykor. Bennünk lakozik a fanyar bölcselkedő, a ki nem csodál semmit. De a nagy város érzése változatlan. Az ég sápadt kékjére rajzolódó Eiffel-tornyot egyenlő izgalommal látja először az ifjú, a vén. „Ez Páris!” És a San Pietro kupolája, az arany félholdas Ája Szófia, a gülák ibolyaszínű háromszögei mind azt mondják: „Ez Róma! Ez Konstantinápoly! Ez Kairo!” Sőt még a falkoronás Gellérthegy is azt mondja: „Ez Budapest!” Bizony azt mondja, ha egy hétig nem voltam itthon. S mikor kocsim végigrobog a kerepesi úton, ép úgy érdekel minden: a házak, a lámpások, az emberek, mint a boulevard de Magentán, a via Cavouron, a sztambuli nagy utcán, a boulevard Clott-Beyn. Az első látás, akkor, régen, lázasabb volt; kiszáradt bele a torkom s a szívem dobogása fojtogatott. De az érzés: a nagy város érzése azonegy. Fönséges, gyönyörűsleges, izgató. Haj, milyen jó itt lenni!

A világ kincseivel teljes nagy városokban, mikor először vagyunk bennök, uralkodik rajtunk a kapzsi látnivágyás. Már fél napja kászolódunk itt, és még mennyivel tartozunk a Baedekernek! Repül az idő s még semmit sem láttunk. Mivel teltek el ezek a drága órák?

Hát azzal, hogy a kirakatokat nézegettük.

Kirakatot nézegetni, mikor az embernek a Louvreban vagy a Vatikánban volna dolga, igen jámbor egy mulatság. Legalább azt véljük, hogy az. E falusias kíváncsi szemlélődésnek azonban megvan a maga mély lelki oka. Minden nagy városban egy nemzet összeségét látjuk, s ösztönünk arra serkent, hogy keressük benne a saját vonásait, a

tipusát, az énjét. A házak, az emberek képével hamar betelünk; mindennek a hatása csak addig tart, míg a nagy és kis különbségeket megszoktuk. Páris első boulevardja meglepett; de a másodikon, a harmadikon már észre vesszük, hogy olyan, mint az első. Alexandria kikötőjében, az érkezés reggelén, meresztjük a szemünket a sok szerezcsenyre. Teringette, hogy lehet valaki szerezcseny? De egy óra múlva már közönséges a fekete emberarc. *Részleteket* kívánunk, bensőbb ismeretségre vágyódunk; s ez az erő köt bennünket a kirakathoz. Keressük benne az újat, a sajátosságost, a mást, az idegent, a mienktől különbözőt. Meglep az első francia kenyér látása. Palermoban szemünkbe ötlük a furcsa formájú szicíliai sajt. Hát az a török miféle édességet árul? Ej, be különös ez a jóképű boros-palack! Mindebből enni, inni szeretnénk; és aztán eszünk, iszunk is. És elmúlik éhségünk, szomjúságunk.

S megint csak következnek a kirakatok. Eleinte érdekel bennünket a szokatlan elrendezés, (ez is idegen, vagyis nemzeti vonás) aztán reátérünk a tárgyak vizsgálására, s a tárgyakban is azt keressük, a mi nálunk nincs. Minden ismerős jószágtól fitymálva fordulunk el; de minden ismeretlen vagy legalább sajátosságos leköti érdeklődésünket. És egyúttal föltámad bennünk a nagy, az iszonyú nagy vásárló. Nábobi erszény mellett hosszú tehervonatra volna szükségünk, hogy mindazt haza szállíthassuk, a mit szemünk egy délelőtt Párisban, Londonban megkíván. Csupa olyan holmi, a mi nálunk nincs. De még a Balkán falvaiban sem hagy békünket az a bizonyos féktelen vásárló. Haj, milyen szép szőnyeget csomóz az a bolgár asszony! Hát ezek a kovás pisztolyok! Még azt is tudjuk, melyik falra akasztanánk a szobánkban.

Minden vándor ilyen az idegenben. S ez a keresgélő kíváncsisága, mely a faji sajátosságoknak szól, meggyőző, erős törvényszerű tanuságot teszen *a nemzet és az iparművészet természetes összefüggéséről*. A kezek alkotása kifejezi a lélekben valókat. Ép olyan nyomós beszéd ez, mint a nagy elmék szózata; mert benne is megvagyon egy-egy népnek az énje. A különbség csak mennyiségbeli. Victor Hugo versei a könyves-polcon, egy Barbédienne-féle szobrocška a párkányon, — bizony mind egyenlőképen francia.

Az idegen a könyves-polca számára Budapesten megveheti Petőfi, Arany, Madách többé-kevésbé rossz fordításait; de mit vásároljon a párkány számára?

Valóban nehezen tudnék válaszolni egy-egy külföldi ismerősömnek, a ki hozzám ezt a kérdést intézné. Segíts, jó keramika! Nemzeti törekvésed ugyan sallangos egy kicsit, és nem tudom: megtűrnék-e a szobámban, óh aranycsipkés kulacs! Mert a magyar ember azt mondja bennem, hogy olyan vagy, mint a Tissot csikósa. De mégis kivonsz a csávából, mikor nyakamon az olasz, a német, a ki mind valami magyar díszszel akarja ékesíteni a párkányt. Mert igazi kulacsért még sem szalasztom Debrecenbe az én vándoromat. És tulipános szűrt sem vétetek vele a kövesdi vásáron. Mert az én emberemnek nem ethnographiai tárgy kell, hanem magyar iparművészeti termék. Hol keresse ő, hol keressen én? Egy-egy kiállításunk szerencsés alkalom. Találni ott érdekes kísérleteket, sőt becses műveket is. De merre járjunk máskor? Miért üresek a kirakatok? Miért nincsenek bennök magyar izlés alkotta apróságok még azok számára is, a kiknek a bugyillárisa nem igen duzzadoz!

Hogy csak egy példát említsek: Velencében ezerféle velencei holmit talál az idegen. Az üvegneműek, a csipke, az ékszer, a mozaikok, a bronz-tárgyak, a fa-faragványok, a kovácsolt vasművek mind Velence; és megtalálhatja köztük a magáét Guggenheimnál a gazdag, és az Olcsó Jánosoknál a szegény. Hallom az ellenvetést, hogy mindez egy hatalmas, régi iparművészet virágzása. Ez igaz is, nem is. Mert tudnunk kell, hogy Velence iparművészete alig harminc esztendeje támadt föl halottaiból. A muranoi huták kéményei száz évig nem füstölögték. A mozaik-gyártás titkait úgy szólván újra kellett felföldözni. Pihentek a csipkeverők, az ötvösök, a faragók, az ércművesek. Minden csak

a jelen század utolsó negyedében kezdett újra élni és virulni, az osztrák-uralom okozta dermedés után. Igaz, hogy a velencei iparművészet ez új életrekeltségéhez voltaképp csak vállalkozó kedv kellett, nem alkotó erő. Salviati dr., mikor megalapította gyárát, többet töprengett a részvényesek oształékán, mint a muranoi hutákból kikerülő műtárgyak formáin. Mert csak másolásról volt szó; és Velencében annyi a másolni való, hogy ezer esztendeig sem fogyhat ki belőle az iparművészet. Ott valóban csak a hagyományok követése lehet az igaz cél; az 'új Velence' anachronismus. A velencei tükör, a velencei üveg, a velencei ötvösmű, a velencei mozaik, a velencei faragvány, a velencei bronz csak akkor 'velencei', ha a régi remek bélyege van rajta. Szóval az idevaló iparművészeknek nem igen fáj a feje az eredeti alkotásuktól; végigjárják a múzeumokat, aztán dolgoznak. Reprodukció minden munkájuk.

Nálunk nincsen ilyen kényelmes állapot. A magyar iparművészet keveset talál a múltban; az ő kora a jelen és a jövő. Alkotnia kell a maga erejéből. De azért ne vesse meg a régi magyar mesterek műveit. Az imént mondtam: kevés, a mi reánk maradt; de a meglévő erős, izmos és tiszta nemzeti. A Mária Terézia előtti ötvösművek, zománccok, fafaragványok, cserepek, lakatos-remekek mind méltók a tanulmányra, sőt a másolásra. A magyar díszítő stílus körül történt tudományos vizsgálódásnak fogantja meg valósággal nagyszerű. Semmi iparművésznünk nem mondhatja többé: „Örömet dolgoznom magyar lélek szerint; de nem tudom: milyen az a magyar lélek.“ Díszítő stílusunk immár kodifikáltnak mondható. A ki alkotni akar, nemzeti motívumok százai között válogathat. De azért van ám dolga a saját erejének, a saját ízlésének is. Ethnographiai adatokat kell tehetségével és tudásával a művészet magasságába emelnie. Ahogy Arany János tette művészivé a népiest. És én Arany János méltó tanítványát tisztelem a magyar iparművészetben, a ki ezen a még szinte tapodatlan, de a dicsőség felé vivő ösvényen jár.

A népies a művészetben, — ez legyen nemzeti iparművészetünk törekvése. És hogy senki se értsen balul: fennen hirdetem, hogy más a népies és más a népszínmű. Azon az isten napja ragyog; ezt meg csak gáz világítja meg. A tulipános láda, a szűr dísz, ha reá másolod valamely tárgyra, mely se nem láda, se nem szűr, minden ép ízlésű magyar szemében csak komédia. Ön motívumaink sokasága az iparos művésznök gondolatot adjon, ne szolgamunkát. És nincsen az iparművészetnek olyan ága, mely díszítő stílusunkban ne találhatná meg a maga ihlető, termékenyítő gondolatát.

Erről beszélni különben nem is e kis cikkely dolga. Én most csak a napi fogyasztásnak szánt, apróbb iparművészeti tárgyakról szólok; és szinte csak az üzlet szempontjából sürgetem, hogy ne eresszük odább egynéhány fényképpel vagy (külföldi gyártású) képes levelezőlappal azt a sok idegent, a ki Budapesten és más városainkban megfordulva, keresgél a kirakatnak üvege mögött: hol találhatna valami *hungaricumot*.

A *Magyar Iparművészet* szép jövődöt, — nem: szép jelent tár elém. Igaz magyar nyomdokon járó kitűnő vezetés mellett, a derék ifjaknak serege támad; csupa friss erő, csupa kedv és csupa törekvés. S mindez nemzeti! Édes öröm költözik szivünkbe ennek láttára. A nagyratörés azonban ne vonja el a fiatalokat a szerényebb munkától. Ugyanazzal a tehetséggel, ugyanazzal a lelkesedéssel alkossanak apróbb műveket nemcsak az idegenek, hanem mindnyájunk számára. Hiszen ez az igaz és egyetlen útja annak, hogy iparművészetünk majdan nagy és hatalmas leszen.

„Ábrándok!“ mondja akárhány ifjú művész-iparos. „Hol adhatunk túl az ilyen kisebb munkákon? Bizony, még a kirakatba sem kerülnek, Barbédienne bronzai mellé!“ Hát ez bátoratlan és fanyar beszéd. A cél nem is az, hogy Barbédiennet vissza-kiszorítsuk Párisba. Keresse őt ott, a kinek kell. Magyarországon magyarságot keres a szem, mind az idegené, mind a mienk. Ha a *hungaricum* szép, nemes, ízléses és új, bizony csak azt fogják venni; valamint hogy Párisban a francia nemzetit veszik. És nincsen az a

külföldi árúval kereskedő boltosunk, ki ne kapna a műveken, ha látja, hogy vannak, hogy kelendők, hogy mindenkit érdeklők. Egy-egy bájos, művészi magyar tárgyacskának az lehet a sorsa, hogy nem sokára ezrével kell reprodukálni. Kell az idegeneknek, kell magunknak.

Budapesti emlék. Kegyetek, fiatal művész-iparosok, talán irtóznak ettől a két szótól. Rettentően közönséges valami. Afféle *ricordo di Venezia*. Kegyetek a kis plasztikai szakosztályban szeretik azt mondani vagy legalább gondolni: „*Anch'io . . .*” És csupa nagy alkotástól fő a fejök. Én meg azt mondom: ostromolják meg a kirakatokat tudásuk és ízlésük apró műveivel, ha nem is ép budapesti emlékekkel, de magyar tárgyakkal. És érezni fogják vállalkozásuk sikerességét mind az égiekben, mind a földiekben. Mert keresi nálunk a magyarságot mindenki; s hiányt érez, mikor nem találja. S ez, mint többször mondtam, nemcsak az idegenekre, hanem magunkra nézve is igaz.

Mindnyájan keresgélünk a kirakatokban; s ha a lélek mélyét kutatjuk: mind nemzeti vonásokra szomjúhozunk. Mikor Szegeden járok, felsóhajtok magamban: „Hej, ha volna itt valami más szegedi is, ne csak a papucs!” Ez a kívánság együgyűnek látszik; mert vajon van-e szegedi stílus? Bizony aligha van. De csak a szó a helytelen. Maga a gondolat szép és bölcs: a jó ízlésű ember nem éri be az ethnographiával, a művészetté lett népiest, szóval a magyar művészetet kívánja. Ezt a szűkséget minden művelt lélek érzi.

Legyen a magyar iparművészet nagy a nagyokban és nagy a kicsinyekben.

Tóth Béla.

Beck Ö. F. rajza.